

Lőrinczy György:
RADNÓT

Néha, nagy ritkán, Pósa bácsi hazaérkezik szülőfalujába s ilyenkor ünnepe van az egész Radnótnak. Jövetelének a hírére ángyomasszonyék szörnyű csörömpölést visznek véghez a lakodalmi tényérok között, Marcsa néni meg ékes díszes rendbe szedi a vendégszobákat, mert a költő sohasem szokott egyedül jönni. A falu mindkét nembeli aranyifjúsága már egy héttel elébb dalolgatja a Dankó Pista, meg a Lányi Géza nótáit, amikkel a költőt naphosszat elmulattatják; tudják, hogy azokat a szomorú nótákat szereti legjobban a költő. Igen, a „költő” szó Radnóton annyit jelent, hogy Pósa Lajos. És – mikor a költőről például Bodon Bettes János uram fölragyogó arccal beszél – ha ilyenkor valaki azt kérdezné tőle, hogy ki az a költő –, bizonyosan megvetőleg nézné végig a jámbor tudatlant és azt mondaná neki:

– Hát még csak azt sem tudja az úr?

Ez az egész falu tele van a költőért való büszkeséggel. De öntudatos, erős büszkeség ez, olyan, mint a magyar anyaké. Ők csak azt olvassák az újságokból, amit a költőről írnak; csak az ő nótáit szavalgatják az iskolában s csak az ő nótáit dalolgatják a mezőkön.

Mikor Marcsa néni öreg szemével a nagy fia furcsa vetésű betűiből kisilabizálja, hogy ezzel meg azzal a vonattal érkezik meg a rimaszécsi állomásra: nem kell ennél többet mondania. Egészen bizonyos lehet benne, hogy ahány lovas gazda van a faluban (pedig hál’ istennek, elég van), mind befog szó nélkül és ünneplő kékbelijébe öltözve, odaállít a pályaházhoz. Tíz-húsz radnóti fogat várja a költőt rendesen, s akinek a kocsijára már nem jut a pesti vendégekből, annak el van rontva az ünnepe alaposan.

Juliska – a Bodon Dina szép menyecske felesége, aki a Pósa-családhoz tartozik –, el nem engedné az ilyen vendégfogadást egy fél világért. Szereti a szép beszédű pesti írókat, meg művészeket, akik között már sokat forgott, mert minden esztendőben meglátogatja legalább egyszer „Lajos bácsit” s ilyenkor nagy ismeretségbe keveredik a bohém-világgal.

Ott várt bennünket akkor is, mikor őszi szénakaszáláskor megérkeztünk Rimaszécsre. Feszty Árpád jött Lányi Gézával meg Pózával, s nógrádi Papp Gyula Füleken, én meg Feleden csatlakoztam hozzájuk. – Juliska összecsapta a kezeit:

– Hát csak ennyien jönnek?

Pósa karon fogja Fesztyt s odavezeti Juliskához.

– Felér ez Juliska tizzel is, mert ez Feszty Árpád, tudod, az a nagy művész, aki azt a panorámát festette, amit Pesten láttál a magyarok bejöveteléről.

Juliska megilletődötten szorítja meg két dolgos kezével a művész kezét:

– Feszty Árpád? Hogy az én Istenem áldja meg ezt a két kezét, amelyekkel azt a csudaszép képet megcsinálta!...

Így gratulálnak a radnótiak.

Nem is olyan nép ez, mint a többi. A lélek értelme ott ül az arcukon, mintha valamennyinek a szívében ott lángolna az a hazaszerető, szabadság után vágyó sóvár őserő, ami legkiválóbb fioknak, Pósa Lajosnak a lantján föl-fölriad. Van egy nehéz nemzetiszín zászlójok, arannyal pompásan körülszegve, rajta igazi művészettel ez a fölírás van kihímezve: „Éljen az erős Radnót!” – Tudják ám ezek, hogy mit ér egy ilyen falu. – Ez alatt a zászló alatt szoktak a követválasztásra bevonulni, mindig együtt, egy párton; emberemlékezet óta soha két pártra nem szakadtak, sem itatásban, etetésben részt nem vettek. Hanem – ha kellett – meghaltak az alatt a zászló alatt. – Így 1872-ben Rimaszécsen véres követválasztás volt; vagy harminc halommal több lett utána a radnóti temetőben. Maga a falu vezére Pósa Miska, – egy daliás, szép férfi, – halva maradt a szavazó bódé előtt. Fejfájára ezt a sírverset vették:

„Míg élt: a balpártot védte... – Vigye Isten mennybe érte!”

A költő asztalához rendszeren az összes radnóti notabilitások hivatalosak. Ott van a tiszteletes úr, egy sugár, fiatal kálvinista pap, akit szintén Pósa Lajosnak hívnak, mint a Póság legfiatalabb férfigenerációjának háromnegyed részét. Az oktató úr, aki olyan szomorúan tudja énekelni, hogy *Káka tövéen költ a ruca*, mintha emiatt kellett volna szegény magyar hazánknak a másfélszáz esztendő török rabságot elszenvednie. Meg *Bógyi bácsi*, aki olyan ékesen tud beszélni, hogy még a penás ember is szinte röstelkedve mer előtte pohárköszöntőt mondani. Különben Pósa Boldizsárnak hívják és a szénája alaposan rendbe van szedve; mintája a józan, takarékos magyar földművesnek, aki szereti a földet, és az Isten áldását munkával és imádsággal becsüli meg.

Mindszenthyné asszonyom, aki szintén atyafiságot tart a Pósa-famíliához, az ilyen vendéglátó nagy ünneptől el nem maradhat. Őseitől örökölt művészettel ő dagasztja ilyenkor mindig a híres-neves rimaszombati fehér cipót, ő süti-főzi a lukulluszi lakomák szárnyasait meg kolozsvári káposztáit, amiknek az elkészítéséhez senki sem ért nálánál jobban, amerre harangoznak. A zsardinettó a porta végén őseredeti vadonságában elterülő nagy kertből kerül, zamatos füleki karcosról meg Papp Gyula gondoskodik. Ha még szivar is kell: no akkor – természetesen – itt vagyok én.

Az ebédhez künn terítenek az udvaron, ahol lombos akácok nyújtanak enyhe árnyékot. A hosszú asztalt körülállja a radnóti fiatalság, dalolva a szebbnél szebb magyar nótákat. Csak akkor hallgatnak el, mikor valaki beszélni kezd, s ezek közt a valakik között mindig legelső a költő. A mezőkről besimuló szellő körülcsapkodja az arcunkat s a szelíd harangszó áhítattal tölt el. Nekihevül a költő; látszik az arcán, hogy a szülői hajlék nyájas képe egészen betölti a szívét, amelyben olyan hatalmasan dobog a gyermeki szeretet ezért az egyszerű, kedves öregasszonyért, aki az asztalfőn ül, s most is, mindig az ő nagy fiának a királyi dicsőségéről álmodozik... az első tósztt mindig Marcsa nénit illeti s most meg a Lányi cimbalma mellett egy egész falu nótázza melléje a riadó éljent.

Bógyi bácsit egy csöppet sem zavarja a költő öccsének a nagysága. Meg-megrántja az ezüst-pitykés lajbiját, kettőt-hármat köhint, aztán ő is föláll nagy tisztességtudással.

– Tekintetes uraim! – így kezdi –, én csak a fekete földnek egyszerű gyermeke vagyok, aki meg a nótázást is a pacstirtától tanultam...”

Az bizony elég derék iskolamester volt Bógyi bácsi, és hogy nem hiába tanult tőle, azt jól kiérezzük a szavaiból. Úgy beszélt ez a jámbor földművelő, hogy egy vicispán is megirigyelhette volna és olyan szerényen, mintha semmit sem tudna arról, hogy milyen sokat tud.

Késő éjszakába nyúlik az alkony s mi még mindig ott ülünk az asztal körül. Peng a cimbalom, olvadozik a sok szép balatoni nóta, folyik a tréfa, adoma, szóbeszéd. Fönn a magasságban kigyúlnak az örök Isten éjjeli lámpái s a messze csendből becsap hozzánk a lekaszált rétek üde széna-illata. Sehogy sem ízlik a finom budapesti konyak... térjünk nyugovóra. Falusi barátainknak korán virrad és virradatkor kezdődik a szénagyűjtés.

Sokáig nem tudunk elaludni, csak Lányi fújja a kását hatalmasan, olyanokat hortyog, hogy a holt embert is fölébresztené. Szegény Papp Gyula szomorú megadással szól át hozzám:

– Ez aztán a cigány; még álmában is muzsikál!

Odakünn már derengeni kezd az őszi nyájas reggeli szürkület. Ablakunk alatt fölcsendül a mezőre siető munkásnép dala valami Siófokra evező hajó felől... Csak az éjjel tanulták Lányitól azt a nótát, de holnap már az egész Balogvölgyön dalolni fogják... Hajnali harangszóval lágy, szelíd harmóniába olvad az ébredő falu mozgolódása, kaszapengés, ostorcsattogás; – cseng-bong az élet, hajnal pirkad. Ez a mezőknek a muzsikája, ami mellett olyan édeseket lehet álmodni a Bógyi bácsi pacstirtájáról.